

२.४ गत्याद्यर्थकभिन्नस्थलेषु तृतीया

गिजन्ते प्रयोज्यकर्तुः द्वितीया षट्सु स्थलेषु भवति इति, गत्यर्थके वहति-नयत्योः प्रयोगे, प्रत्यवसानार्थके अति-खादति-भक्षयतीनां प्रयोगे च द्वितीया न भवति (अपि तु तृतीया) इति च वयं ज्ञातवन्तः । एतद्भिन्नस्थलेषु सर्वत्र तृतीया इति अवगन्तव्यम् । अतः उदाहरणं यदा पश्यामः तदा तत्र प्रयुक्तः धातुः गत्याद्यर्थको वा इति प्रथमं द्रष्टव्यम् । गत्याद्यर्थकः चेत् प्रयोज्यकर्तुः द्वितीया करणीया, अन्यथा तृतीया ।

अभ्यासः - २१

प्रभुदेवस्य गृहे कश्चन विशेषकार्यक्रमः । बहवः विविधकार्येषु मग्नाः दृश्यन्ते । प्रभुदेवस्य मित्रम् एकत्र उपविश्य कः किं कृतवान्, कः कारितवान् (करोतु इति उक्तवान्) इति पश्यति । तेन दृष्टस्य विवरणम् अधः अस्ति ।

कर्ता	कार्यम्	कारयिता
१. सेवकः	भारं वहति	गृहस्वामी
२. पौत्री	पुष्पाणि अवचिनोति	गृहिणी
३. कर्मकरः	उद्यानं सिञ्चति	गृहिणी
४. बालकः	गुरुं नमति	ज्येष्ठपुत्री
५. कर्मकरी	फेनकं क्रीणाति	पुत्रः
६. पाचकः	रोटिकां पचति	वृद्धा
७. अनुजः	आसन्दं नुदति	अग्रजः
८. अनुजा	पाषाणं क्षिपति	अग्रजा
९. पाचिका	क्षीरम् आनयति	ज्येष्ठपुत्रः
१०. शिशुः	अन्नं खादति	सुषा
११. तरुणः	पत्रं लिखति	कर्मकरी

उपरि कोष्टके यत् निर्दिष्टं तदाधारेण कः केन किं कारयति इति निर्दिशन्तु ।

(कोष्टके निर्दिष्टः कर्ता गिजन्ते प्रयोज्यकर्ता, कारयिता प्रयोजककर्ता । एतेषु प्रयोज्यकर्तुः तृतीया भवति इति स्मरन्तु ।)

उदा - १. गृहस्वामी सेवकेन भारं वाहयति ।

२. ---
३. ---
४. ---
५. ---
६. ---
७. ---
८. ---
९. ---
१०. ---
११. ---

अभ्यासः - २२

प्रसादः कश्चन अध्यापकः । वार्षिकोत्सवस्य समग्रा व्यवस्था तेन करणीया अस्ति । विद्यार्थिनां साहाय्येन कार्यं कारणीयम् इति निश्चित्य सः छात्राणां नाम स्मरन् कः किं करोतु इति चिन्तितवान् । यत् चिन्तितं तस्य स्मरणार्थं तेन सज्जीकृतस्य पत्रस्य विवरणम् अधः अस्ति ।

१. कृष्णः - अलङ्कारं करोतु ।	५. देवनाथः - मुख्याध्यापकं पश्यतु ।
२. माधवः - आपणं गच्छतु ।	६. अशोकः - उपाहारं ददातु ।
३. गोविन्दः - अतिथिम् आनयतु ।	७. बालकाः - आसन्दान् वहन्तु ।
४. सीता - गीतं गायतु ।	८. अध्यक्षः - वेदिकायाम् उपविशतु ।